

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Geographica III (2012)

Dariusz Nowotnik

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Przestrzenne zróżnicowanie migracji w Polsce w ujęciu miast i gmin na przełomie XX i XXI wieku

Ruchy migracyjne są trudne do oszacowania. Jest to związane z wieloma aspektami, m.in. niewywiązywaniem się z obowiązku meldowania się przy wyjazdach zagranicznych i wewnętrznych na stałe przez obywateli polskich oraz rezygnacją emigrantów z powrotu do kraju. W związku z tym dane przedstawione w artykule ukazują informacje z oficjalnych statystyk i dotyczą tej grupy migrantów, która zgodnie z przepisami ujawniła i wymeldowała się z dotychczasowych miejsc zamieszkania przy wyjazdach zagranicznych czy wewnętrznych na stałe. W rzeczywistości liczba wyjazdów zagranicznych na stałe jest większa, ale trudna do oszacowania. Dane dotyczące migracji wewnętrznych w porównaniu do migracji zagranicznych w świetle oficjalnych statystyk są zdecydowanie bardziej precyzyjne. Według danych szacunkowych podanych przez GUS, liczba polskich emigrantów na świecie w latach 2004–2010, wahała się od 1 mln w 2004 roku do 2 mln 270 tys. w 2007 roku. W latach 2004–2007 nastąpił stały wzrost liczby polskich emigrantów, następnie w latach 2008–2009 spadek do 1 mln 870 tys. osób. W ostatnim badanym roku odnotowano nieznaczny wzrost liczby emigrantów z Polski na świecie, do poziomu 1 mln 990 tys. osób. Przytoczone dane szacunkowe wskazują m.in. na wzrost liczby emigrantów z Polski w latach 2004–2007 o 1 mln 270 tys. osób. Dla porównania wedle oficjalnych statystyk w tych samych latach Polskę opuściło 123,5 tys. osób. Stanowili więc oni zaledwie 9,7%, ze wzrostu liczby Polaków przebywających za granicą wedle badań szacunkowych.

Badaniem migracji w Polsce zajmuje się wielu autorów. Dotychczasowe badania skupiały się m.in. na definiowaniu scenariuszy przemian migracji (Kupiszewski 2002), obliczaniu danych szacunkowych migracji zagranicznych netto (Okólski, Grabowska-Lusińska 2009), charakterystyce migracji wewnętrznych, w tym do stref suburbanizacji (Śleszyński 2006), analizie kierunków napływu imigrantów do Polski (Warych-Juras, Gałka 2009), badaniu koncentracji emigrantów na pobyt stały do wybranych krajów docelowych według województw w Polsce (Zborowski, Gałka 2008), badaniu wpływu migracji na procesy zachodzące na rynku pracy (Kaczmarczyk 2006) czy na charakterystyce migrantów i ukazaniu głównych kierunków migracji (Długosz 2007).

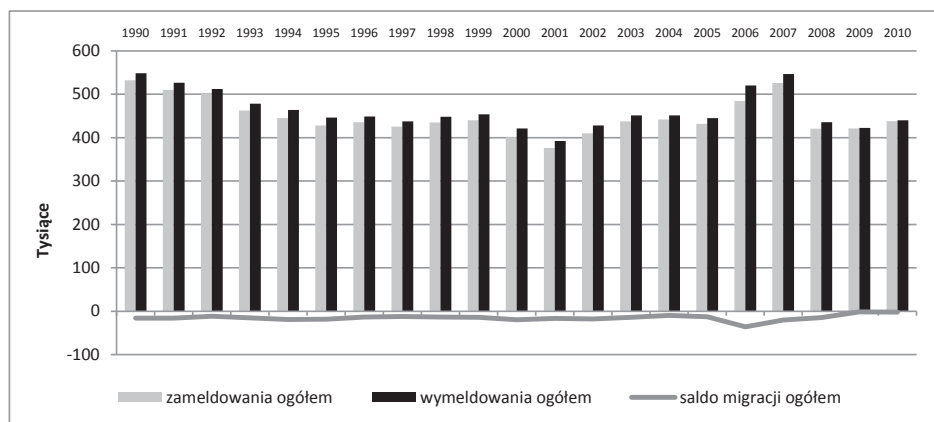
Na kształtowanie się zarówno migracji wewnętrznych jak i zagranicznych w badanym okresie wpływ miały zmiany polityczno-ekonomiczne (transformacja gospodarcza) oraz wstąpienie Polski do Unii Europejskiej. Po zmianie systemu gospodarczego nastąpiła prywatyzacja państwowych zakładów pracy. Prywatni inwestorzy restrukturyzowali firmy, zmieniali m.in. technologie produkcji, aby produkty były bardziej konkurencyjne, przede wszystkim na rynkach zagranicznych. Struktura produkcji i zatrudnienia w Polsce zbliżyła się do modelu istniejącego w krajach rozwiniętych (Woźniak 2009). Ofiarami restrukturyzacji byli pracownicy, gdyż wraz ze zmianami w polityce prowadzenia firm oraz zmianami technologicznymi, a co za tym idzie zmianami zapotrzebowania na siłę roboczą, tracili często zatrudnienie. Dodatkowo wiele firm, które nie wprowadzały żadnych zmian w swoich zakładach, upadło. Efektem tego był znaczący wzrost bezrobocia.

Cel i metody badań

Niniejsza praca ma za zadanie przedstawić zróżnicowanie przestrzenne oraz zmienność rejestrowanych migracji stałych w Polsce w latach 1990–2010. Artykuł dotyczy zarówno migracji stałych wewnętrznych jak i zagranicznych oraz migracji stałych ogółem. Dane przedstawiane są metodą kartogramu (w ujęciu gminnym) oraz na wykresach (dotyczą całego kraju). W wyniku zmian granic administracyjnych w niektórych gminach na przestrzeni badanych lat nie zawsze możliwe było przedstawienie dla nich danych w kartogramach. Do opracowania wykresów i diagramów wykorzystano informacje z Banku Danych Lokalnych oraz Roczników Demograficznych GUS.

Migracje stałe ogółem w latach 1990–2010

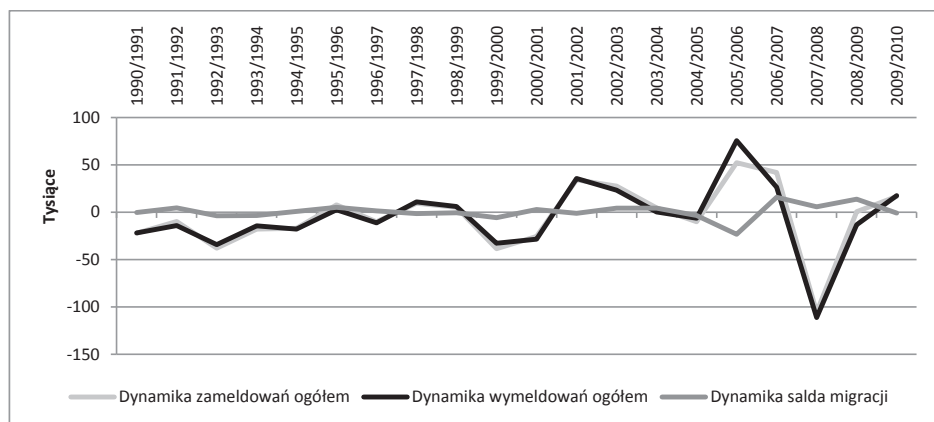
Na największe zmiany natężenia migracji w Polsce w latach 1990–2010 wpływ miały wysoki poziom bezrobocia, prywatyzacja przedsiębiorstw, a po 2004 roku możliwość podjęcia pracy w innych krajach Unii Europejskiej, które stopniowo rezygnowały z ograniczeń dostępności do swoich rynków pracy. W przeciągu tych dwudziestu lat saldo migracji ogółem w Polsce było ujemne. W latach 1990–1994 znacznie obniżył się poziom zameldowań na stałe ogółem (od 532,5 tys. migrantów w 1990 r. do ok. 448 tys. migrantów w 1994 r.) i wymeldowań na stałe ogółem w Polsce (od nieco ponad 548 tys. migrantów w 1990 r. do ok. 464 tys. migrantów w 1994 r.). Następnie w latach 1995–2005 był na zbliżonym poziomie (ok. 400–443 tys. migrantów w przypadku zameldowań ogółem, 421–453 tys. migrantów w przypadku wymeldowań ogółem), za wyjątkiem roku 2001. Wówczas poziom zameldowań ogółem wyniósł ok. 376 tys. osób, a wymeldowań ogółem ok. 393 tys. osób. Po przystąpienia Polski do Unii Europejskiej nastąpił wyraźny wzrost obu wskaźników. Ich najwyższy poziom został odnotowany w 2007 roku, czyli dwa i pół roku od wstąpienia Polski w struktury unijne i wyniósł 526 tys. zameldowań na stałe ogółem i 547 tys. wymeldowań na stałe ogółem. W kolejnym roku w wyniku kryzysu gospodarczego nastąpił znaczny spadek zarówno zameldowań (420 tys.) jak i wymeldowań (436 tys.) na stałe ogółem i utrzymywał się on na podobnym pułapie do 2010 roku.

Ryc. 1. Migracje stałe ogółem w Polsce w latach 1995–2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Wpływ wstąpienia Polski do struktur Unii Europejskiej jak również ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego na migracje na stałe w Polsce odzwierciedla także dokładnie dynamika migracji stałych ogółem. Dynamika roczna zameldowań ogółem i wymeldowań ogółem na stałe w Polsce swój maksymalny dodatni poziom odnotowuje na przełomie 2005 i 2006 roku (52 tys. dynamika zameldowań ogółem i 75 tys. dynamika wymeldowań ogółem), a maksymalny ujemny poziom na przełomie 2007 i 2008 roku (-105 tys. dynamika zameldowań ogółem, -111 tys. dynamika wymeldowań ogółem). Natomiast dynamika salda migracji ogółem w latach 1990–2010 była zbliżona do zera, za wyjątkiem przełomu 2005 i 2006 roku kiedy wyniosła -23 tys. migrantów, natomiast rok później na przełomie 2006 i 2007 roku uzyskała swój najwyższy dodatni bilans, który wyniósł ok. 16 tys. migrantów.

Ryc. 2. Dynamika migracji stałych ogółem w Polsce w latach 1995–2010

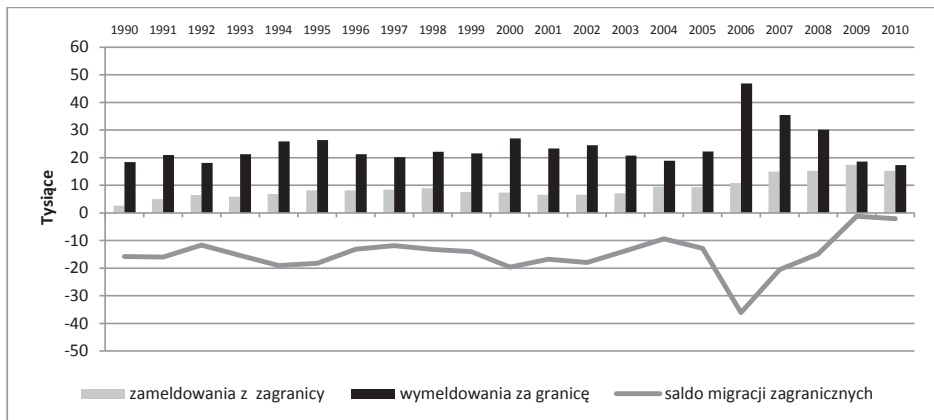
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Migracje stałe zagraniczne w latach 1990–2010

Wielkość stałych migracji zagranicznych w latach 1990–2005 była zmienna. Ich poziom w przypadku zameldowań z zagranicy na stałe wahał się od 2,6 tys. osób (w 1990 roku) do 9,5 tys. osób (w 2004 roku), natomiast poziom wymeldowań za granicę na stałe od nieco ponad 18 tys. osób w 1992 roku do 27 tys. osób w 2000 roku. Od roku 2006 do 2009 następuje wzrost zameldowań z zagranicy z poziomu ponad 9 tys. osób do ok. 17,5 tys. osób i w roku 2010 spadek do nieco ponad 15 tys. osób. Część z przybyszów stanowili reemigranci, którym nie powiodło się w innych krajach Unii Europejskiej lub nie odpowiadało im życie w obcym państwie. W 2006 roku wzrósł również poziom wymeldowań za granicę i to ponaddwukrotnie w porównaniu z rokiem poprzednim z 22 tys. do ok. 47 tys. osób. W kolejnych latach liczba wyjazdów zagranicznych na stałe systematycznie spadała aż do poziomu nieco ponad 17 tys. osób w 2010 roku. Saldo migracji zagranicznych przez cały okres badanych 20 lat było ujemne ale zmienne. Największe wahania zanotowało w ostatnich czterech latach, kiedy to w 2006 roku osiągnęło maksymalną ujemną wartość ponad -36 tys. osób, by w 2009 roku wzrosnąć do nieco ponad -1 tys. osób.

Większość migrantów wyjeżdżających za granicę w latach 1990–2010 na stałe pochodziło z miast. W 2005 roku za granicę na stałe wyjechało ok. 14 tys. migrantów z miast i ok. 5 tys. migrantów ze wsi (Długosz 2007).

Napływ migrantów z zagranicy w znacznej mierze związany jest ze zjawiskiem reemigracji. W latach 1989–2010 nastąpiły dwie fale reemigracji. Pierwsza po upadku ustroju socjalistycznego w 1989 roku i druga po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku (Fihel, Tyrowicz, Kaczmarczyk 2008).

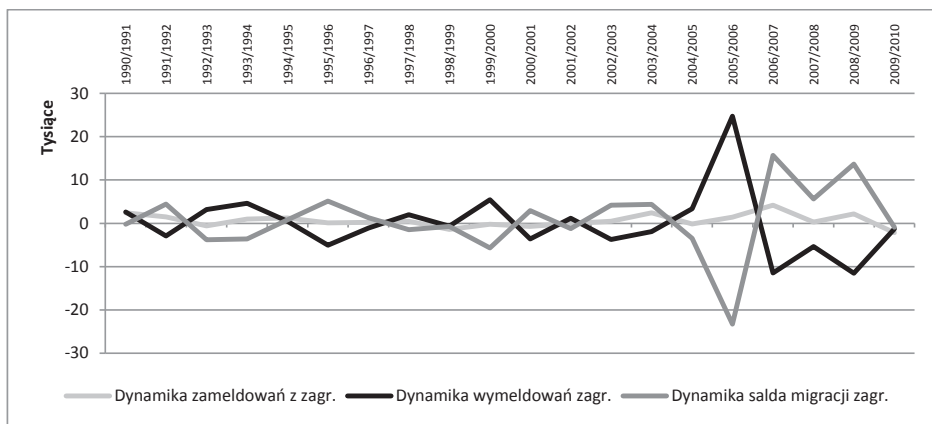
Ryc. 3. Migracje stałe zagraniczne w Polsce w latach 1995–2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Dynamika migracji zagranicznych na stałe podobnie jak saldo migracji zagranicznych na stałe swoje największe zmiany odnotowała w latach 2006–2010. W 2006 roku widoczny jest znaczny wzrost dynamiki wymeldowań za granicę (24,5 tys. osób) oraz spadek dynamiki salda migracji (-23 tys. osób), natomiast w latach

2007–2010 spadek i wahania dynamiki zameldowań za granicę oraz wzrost i wahania dynamiki salda migracji. Najmniejsze wahania zarówno w latach 2006–2010 jak i w całym badanym dwudziestoleciu wykazała dynamika zameldowań z zagranicy. Dane te ukazują, że zmiany polityczno-gospodarcze w Polsce największy wpływ miały na dynamikę wymeldowań na stałe za granicę, co przy małym oddziaływaniu na dynamikę zameldowań na stałe z zagranicy do Polski, spowodowało duże wahania dynamiki salda migracji zagranicznych na stałe.

Ryc. 4. Dynamika migracji stałych zagranicznych w Polsce w latach 1995–2010

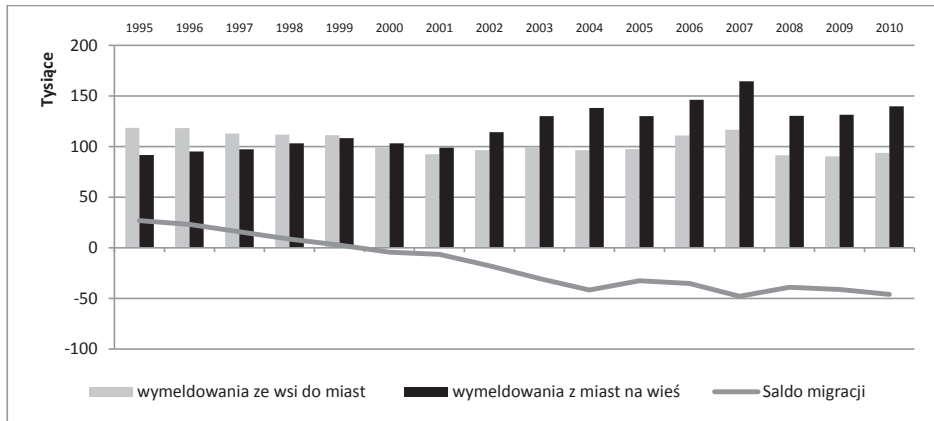
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Migracje stałe wewnętrzne w latach 1995–2010

Migracje stałe wewnętrzne w latach 1995–2010 zaznaczyły się wyraźną zmianą kierunku. Początkowo w latach 1995–1999 dominowały migracje ze wsi do miast. Dominacja tego kierunku wystąpiła w 1995 roku, kiedy to ze wsi do miast wyemigrowało ponad 118 tys. osób, podczas gdy w odwrotnym kierunku miejsce zamieszkania zmieniło 91,5 tys. emigrantów. Przewaga migracji ze wsi do miast nad migracjami z miast na wieś wynosiła więc prawie 27 tys. osób. W kolejnych latach różnica ta wyraźnie malała i w 2000 roku nastąpiło odwrócenie kierunków migracji wewnętrznych w Polsce. W kolejnych latach 2001–2007 wzrastała zarówno liczba migracji ze wsi do miast jak i z miast do wsi, większy wzrost osiągał jednak ten drugi kierunek. W roku 2007 swój najwyższy poziom osiągnęła migracja z miast na wieś (164,5 tys. osób), podczas gdy migracja ze wsi do miast osiągnęła pułap 116,5 tys. osób. W tym roku zanotowana została również największa przewaga migracji z miast na wieś nad migracjami ze wsi do miast (ok. 48 tys. osób). W roku 2008 nastąpił wyraźny spadek migracji wewnętrznych na stałe, co poniekąd miało związek z niestabilną sytuacją gospodarczą i obawami społecznymi związanymi z ogólnoswiatowym kryzysem gospodarczym. W kolejnych latach sytuacja normalizowała się, a różnica pomiędzy migracjami z miast na wieś w stosunku do migracji ze wsi do miast ponownie zaczęła się powiększać.

W latach 1995–1999 migracje z miast do gmin wiejskich stanowiły 22,9%, natomiast w latach 2005–2009 30,8% całości napływu migrantów na te obszary.

Był to największy udział w strukturze ogólnego napływu. Największy udział migracji relacji miasto – wieś dotyczył stref podmiejskich większych miast w Polsce (Szymańska, Biegańska 2011).

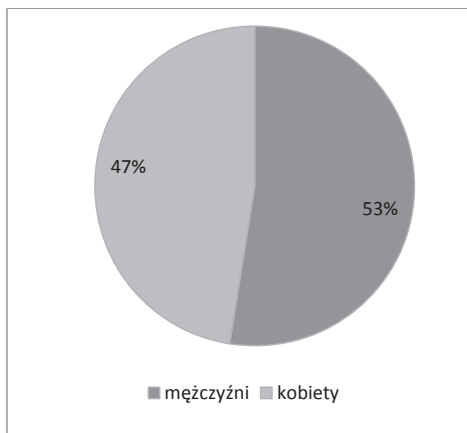

Ryc. 5. Migracje stałe wewnętrzne w Polsce w latach 1995–2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Struktura płci i wieku migrantów zagranicznych na stałe

W latach 1995–2010 53% emigrantów przy wyjazdach zagranicznych na stałe stanowili mężczyźni, natomiast pozostałe 47% kobiety. W latach 2009 i 2010 liczba wymeldowujących się kobiet przewyższyła liczbę wymeldowujących się mężczyzn, co stanowi odwrócenie tendencji występujących co najmniej od 1995 roku. Najwięcej kobiet jak i mężczyzn wyemigrowało na stałe w 2006 roku (ponad 27 tys. mężczyzn i ok. 20 tys. kobiet). Natomiast najmniej mężczyzn wymeldowało się na stałe w 2010 roku (ok. 8 tys.), natomiast kobiet w 2004 roku (nieco ponad 9 tys.).

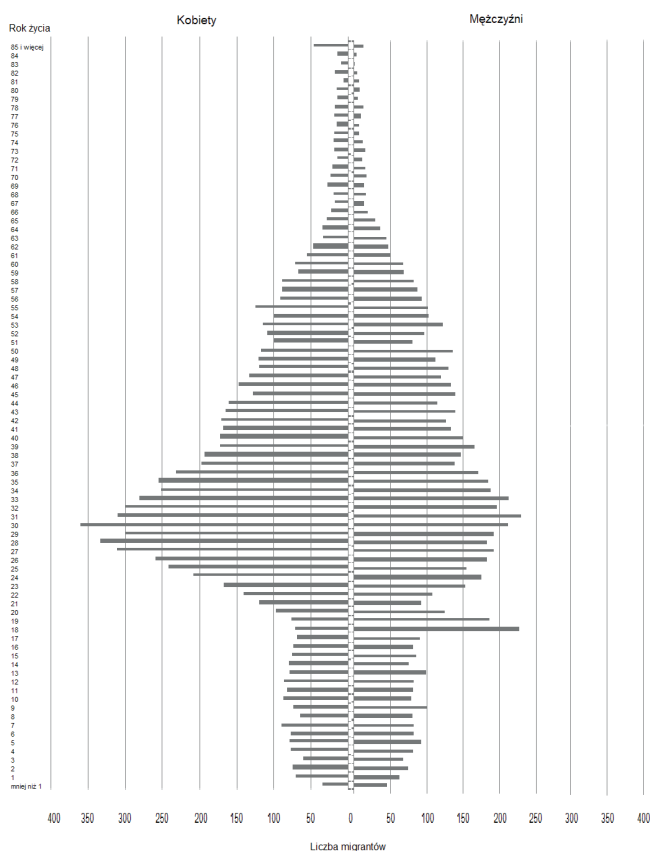

Ryc. 6. Emigranci z Polski w latach 1995–2010 według płci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Według danych z 2010 roku największą grupę wyjeżdżających stanowili mężczyźni (47,6 %) i kobiety (52%) w wieku od 18 do 39 lat. Następną grupę stanowili emigranci w wieku od 40 do 59 lat (28,3% mężczyzn i 26,6% kobiet). Kolejnym pod względem liczby emigrantów przedziałem jest od 0 do 17 lat (18% mężczyzn i 14,3% kobiet). Najmniej liczną grupę stanowili wyjeżdżający powyżej 60 i więcej lat (6% mężczyzn, 7 % kobiet).

Migranci zagraniczni ze wsi byli młodszy od migrantów zagranicznych z miast zarówno przed jak i po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Po 1 maja 2004 roku nastąpiło odmłodzenie populacji migrującej za granicę zarówno w miastach jak i na wsi (Grabowska-Lusińska, Okólski 2009).

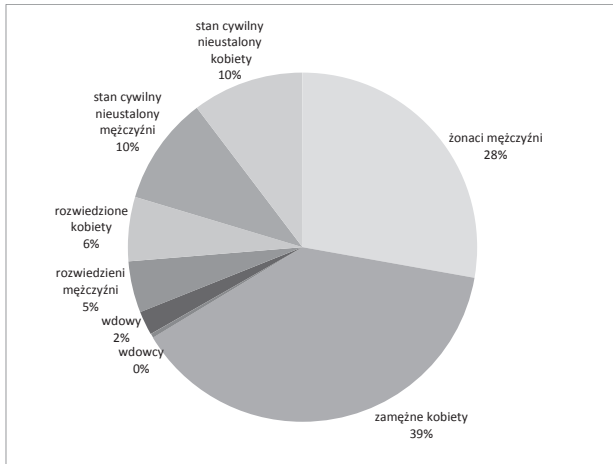

Ryc. 7. Struktura wieku emigrantów zagranicznych na stałe według płci w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Stan cywilny migrantów zagranicznych na stałe

Większość emigrantów zagranicznych na stałe w 2010 roku stanowiły małżeństwa (67%). Drugą istotną grupą są osoby o nieustalonym stanie cywilnym który stanowi aż 20% emigrantów. Pozostałe 13 % stanowią rozwodnicy oraz wdowcy i wdowy.

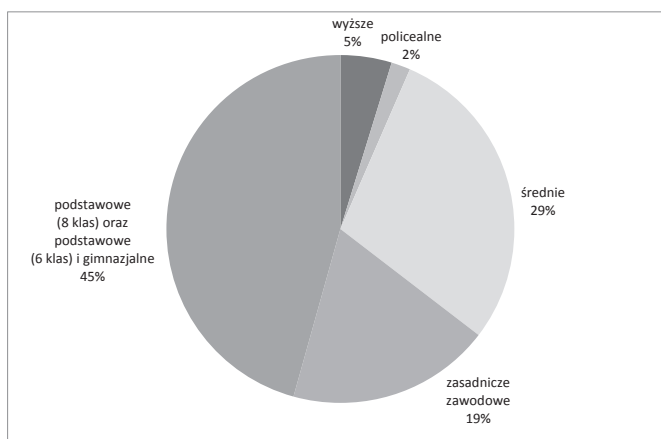

Ryc. 8. Emigranci z Polski w 2010 r. według stanu cywilnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Rocznika Demograficznego 2011

Wyszktałenie migrantów zagranicznych na stałe

Informacje dotyczące wykształcenia emigrantów zagranicznych z Polski są do-
 syć ubogie. Obejmują one zaledwie 51 % osób spośród tych, które zostały odnotowa-
 ne jako wymeldowane z Polski. 45% tej grupy legitymowało się wykształceniem pod-
 stawowym ośmioklasowym lub podstawowym sześcioklasowym lub gimnazjalnym.
 Drugą najliczniejszą grupą były osoby z wykształceniem średnim (29%), a następnie
 zasadniczym zawodowym (19%), wyższym (5%) i policealnym (2%). W kolejnych la-
 tach przypuszczalnie wzrosła liczba emigrantów z wykształceniem wyższym na rzecz
 emigrantów z wykształceniem średnim. Szczegółowe dane będzie można zobaczyć po
 opublikowaniu danych z Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku.

Ryc. 9. Wykształcenie emigrantów z Polski na stałe w latach 1999–2005

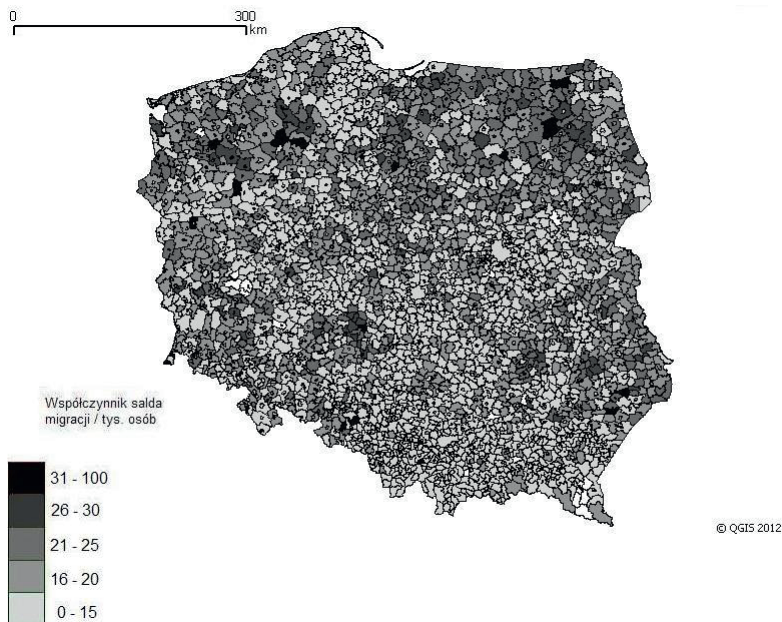
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Zróżnicowanie przestrzenne migracji stałych ogółem

W 1995 roku najwyższy poziom napływu migrantów ogółem na 1. tys. mieszkańców (od 31 osób na 1. tys. mieszkańców wzwyż) występował głównie w gminach podwarszawskich oraz niektórych gminach w pobliżu granicy niemieckiej. Natomiast niski (6–10 osób na 1. tys. mieszkańców) i sporadycznie znikomy (0–5 osób na 1. tys. mieszkańców) napływ migrantów odnotowywany był w gminach środkowej, środkowo-wschodniej (na wschód od Warszawy) i południowej Polski. Napływ migrantów do gmin podwarszawskich przy stosunkowo niskim napływie migrantów do stolicy uwidaczniał postępujący proces suburbanizacji w stolicy Polski. Nie był to wówczas proces, który wyraźnie można było dostrzec również w innych miastach Polski.

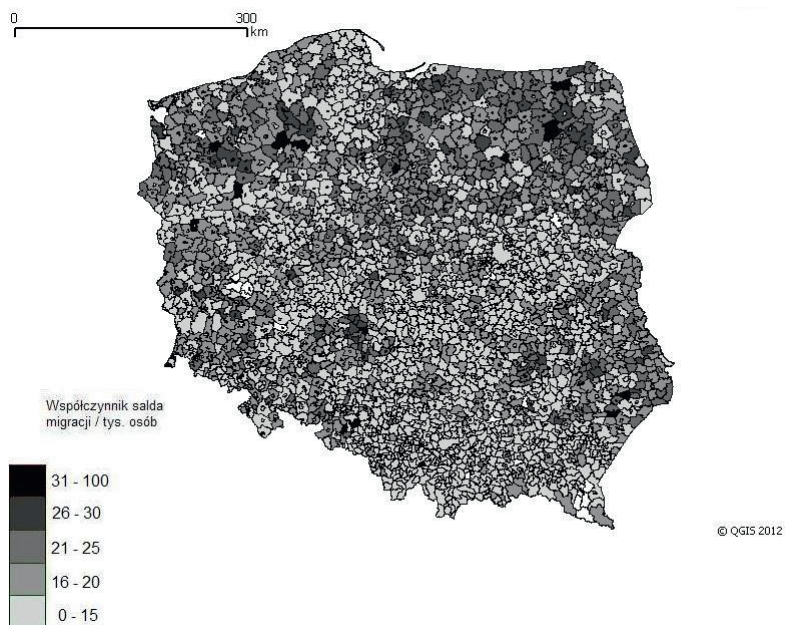
Odpływ migrantów ogółem na 1. tys. mieszkańców w 1995 roku był najwyższy w gminach północno-wschodniej (niekiedy nawet powyżej 31 osób na 1. tys. mieszkańców), a także wschodniej i północno-zachodniej Polski. Stosunkowo niski odpływ mieszkańców występował zaś głównie w centralnej części kraju oraz okolicach Trójmiasta.

Współczynnik salda migracji był w 63% gmin ujemny, z najmniejszymi wskaźnikami w Polsce północno-wschodniej, niektórych gminach Polski północno-zachodniej oraz przygranicznych gminach w pobliżu granicy z Ukrainą. Dodatkowo saldo migracji odnotowane zostało w Warszawie i pobliskich gminach oraz m.in. w niektórych gminach w pobliżu granicy niemieckiej.

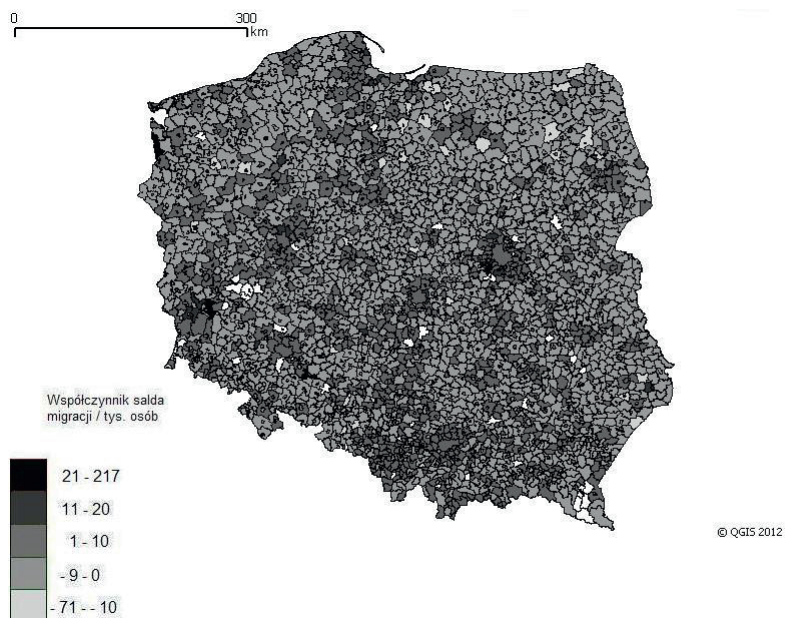
Ryc. 10. Napływ migrantów ogółem na 1 tys. mieszkańców w 1995 roku w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Ryc. 11. Odptyw migrantów ogółem na 1 tys. mieszkańców w 1995 roku w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

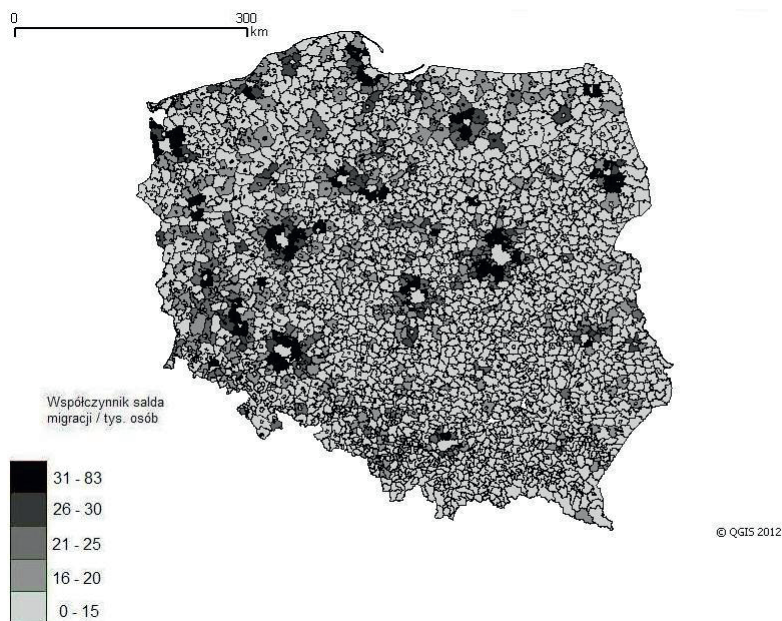
Ryc. 12. Współczynnik salda migracji w 1995 roku w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Napływ migrantów ogółem na 1 tys. mieszkańców w 2010 roku swój najwyższy wskaźnik (powyżej 31 imigrantów na tysiąc mieszkańców) uzyskiwał w gminach podmiejskich dużych miast, takich jak Warszawa, Poznań, Łódź, Wrocław, Trójmiasto, Szczecin i Kraków. Jest to sygnał wskazujący wyraźnie na rozwój zjawiska suburbanizacji w coraz większej liczbie miast w Polsce. Był to też znak upowszechnienia się w Polsce procesu dekoncentracji potencjału społeczno-demograficznego w największych polskich miastach, a także występowania procesu metropolizacji. W wyniku tego ostatniego zjawiska następuje marginalizacja mniejszych miast, ich zaplecza oraz regionów peryferyjnych przy jednoczesnym wzroście znaczenia w systemie globalnym dużych miast, jak Warszawa czy Kraków (Śleszyński 2006). Jest to również przykład polaryzacji przestrzennej, która uwidoczniła się poprzez migracje ludności z mniejszych miast oraz wsi do stref podmiejskich dużych miast.

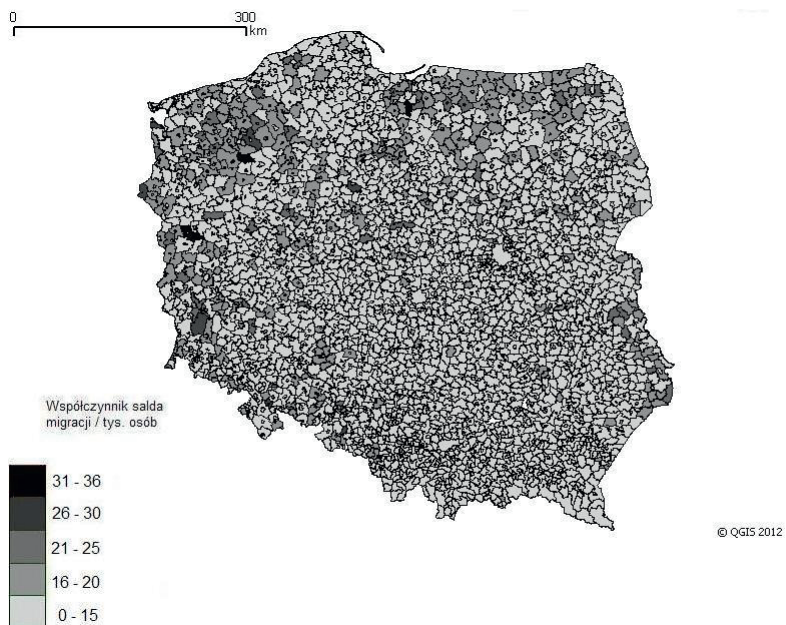
Wraz ze wzrostem liczby ludności w gminach podmiejskich rosła również liczba inwestycji. Obszary te stały się atrakcyjniejsze dla inwestorów budujących m.in. hale produkcyjne czy też sklepy wielkopowierzchniowe. Najniższy wskaźnik napływu migrantów ogółem (od 0 do 5 imigrantów na 1 tys. mieszkańców) występował natomiast w pojedynczych gminach w Polsce, głównie na wschód od Warszawy. Były to gminy najczęściej położone poza głównymi szlakami komunikacyjnymi, w których bardzo trudno o znalezienie zatrudnienia.

Ryc. 13. Napływ migrantów ogółem na 1 tys. mieszkańców w 2010 roku w Polsce

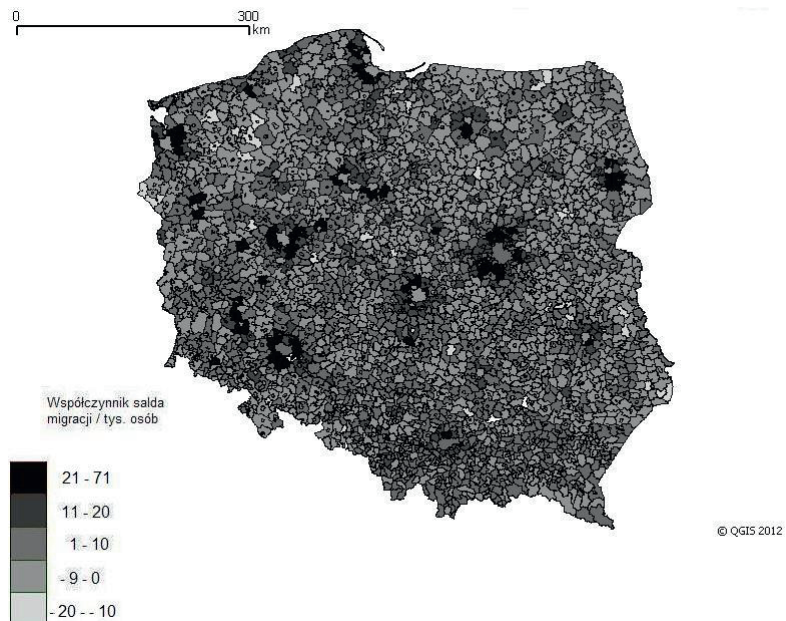
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Odpływ migrantów w 2010 roku swój najwyższy wskaźnik (powyżej 31 emigrantów na 1 tys. mieszkańców) miał w gminach położonych w północno-zachodniej, zachodniej (przy granicy z Niemcami), a także północnej i wschodniej (przy granicy

Ryc. 14. Odptyw migrantów ogółem na 1 tys. mieszkańców w 2010 roku w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

Ryc. 15. Współczynnik salda migracji w 2010 roku w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych

z Ukrainą) Polsce. Taki układ związany jest z przeszłością północnych obszarów Polski (państwowe gospodarstwa rolne) i brakiem nowych wielkich inwestycji na tych obszarach, a przez to małą ofertą miejsc pracy, a w przypadku zachodnich obszarów Polski także z bliskością atrakcyjniejszego niemieckiego rynku pracy. Najniższy poziom odpływu zanotowany został w gminach centralnej i południowej Polski.

Współczynnik salda migracji na 1 tys. mieszkańców w 2010 roku podobnie jak w 1995 roku był w 55% gmin w Polsce ujemny. Wyraźnie jednak zaznaczyły się gminy z dodatnim saldem migracji w okolicach Warszawy, Wrocławia, Trójmiasta, Szczecina, Krakowa i Łodzi. Najniższe saldo migracji odnotowywane było w pojedynczych gminach Polski północno-zachodniej, północnej i wschodniej (od -10 do -20 osób na 1 tys. mieszkańców).

Podsumowanie

Główny wpływ na wahania poziomu migracji stałych w Polsce w latach 1995–2010 miały wielkie międzynarodowe wydarzenia, takie jak m.in. transformacja społeczno-gospodarcza, wstąpienie Polski do struktur Unii Europejskiej, a następnie stopniowe otwieranie się rynków pracy w krajach unijnych dla polskich pracowników, ponadto ogólnoświatowy kryzys gospodarczy. W latach 2005–2007 widoczny był wyraźny wzrost poziomu migracji wewnętrznych i zagranicznych. W latach 2009 i 2010 saldo rejestrowanych migracji zagranicznych osiągnęło niemal poziom zerowy, co było możliwe m.in. dzięki wzrostowi reemigracji. Należy przy tym pamiętać, że dane statystyczne dotyczące rejestrowanych migracji zagranicznych nie odzwierciedlają ich całości, nie uwzględniają bowiem grupy migrantów, którzy nie meldowali w odpowiednich urzędach decyzji o wyjeździe zagranicznym w celu zmiany miejsca zamieszkania. W roku 2000 nastąpiło odwrócenie tendencji w migracjach wewnętrznych. Migracje z miast na wieś w ich granicach administracyjnych stały się wówczas dominującym kierunkiem migracji wewnętrznych. Jednocześnie największe miasta zwiększają swój zasięg, w wyniku m.in. przesiedlania się ludności miejskiej na przedmieścia. W większych miastach w Polsce następuje dekoncentracja potencjału demograficznego i ekonomicznego. Wzrosło znaczenie gmin podmiejskich w pobliżu większych miast, m.in. jako atrakcyjnego obszaru do inwestycji dla zakładów produkcyjnych większych firm. W 2010 roku w porównaniu do 1995 roku uwidoczniły się nowe strefy suburbanizacyjne na obrzeżach większych miast w Polsce, takich jak Poznań, Wrocław, Szczecin, Trójmiasto, Łódź oraz Kraków. Wskazuje to na zjawisko polaryzacji przestrzennej, uwidocznione poprzez migracje ludności z mniejszych miast oraz wsi do stref podmiejskich dużych miast. Wraz ze zjawiskiem suburbanizacji uwidocznił się proces metropolizacji. Marginalizacji uległy mniejsze miasta wraz z ich zapleczem oraz regiony peryferyjne przy jednoczesnym wzroście znaczenia w systemie globalnym największych ośrodków miejskich w Polsce.

Literatura

- Długosz Z., 2007, *Wybrane aspekty stałej emigracji ludności z Polski za granicę po 1989 roku*, Czasopismo Geograficzne, nr 78 (1–2), s. 3–22
- Fihel A., Tyrowicz J., Kaczmarczyk P., 2008, *Migracje powrotne Polaków*, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, biuletyn nr 5, Warszawa
- Grabowska-Lusińska I., Okólski M., 2009, *Emigracja ostatnia? Cechy osób migrujących przed akcesją i po niej*, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa
- Kaczmarczyk P., 2006, *Współczesne migracje zagraniczne Polaków – skala, struktura oraz potencjalne skutki dla rynku pracy*, Bezrobocie work.pl, Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności FISE, Warszawa
- Kupiszewski M., 2002, *Modelowanie dynamiki przemian ludności w warunkach wzrostu znaczenia migracji międzynarodowych*, Prace Geograficzne, nr 181, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa
- Szymańska D., Biegańska J., 2011, *Obszary podmiejskie dużych miast w Polsce w świetle migracji stałych*, [w:] *Człowiek w przestrzeni zurbanizowanej*, red. M. Laja, A. Ibramowski, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków
- Śleszyński P., 2006, *Demograficzny wymiar procesów suburbanizacji w Polsce po 1989 roku*, [w:] *Żywiołowe rozprzestrzenianie się miast. Narastający problem aglomeracji miejskich*, red. S. Kozłowski, Studia nad Zrównoważonym Rozwojem, nr 2, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok–Lublin–Warszawa, s. 105–123
- Śleszyński P., 2006, *Zmiany emigracji z Polski według oficjalnych statystyk w ujęciu przestrzennym po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej*, Ośrodek Badań nad Migracjami – Biuletyn Migracyjny, nr 10, s. 1–3
- Warych-Juras A., Gałka J., 2009, *Ocena rozmiaru i kierunku napływu obcokrajowców (imigrantów) do polskich miast, w tym ich cech społeczno-demograficznych*, [w:] *Demograficzne i społeczne uwarunkowania rewitalizacji miast w Polsce*, red. A. Zborowski, t. 5, IMR, Kraków, s. 61–92
- Woźniak M.G., 2009, *Zmiany strukturalne gospodarki Polski po 1990 roku*, [w:] *Wpływ procesów globalizacji i integracji europejskiej na transformacje struktur przemysłowych*, red. Z. Zioło, T. Rachwał, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 12, Warszawa–Kraków, s. 33–44
- Zborowski A., Gałka J., 2008, *Migracje stałe i czasowe z Polski po akcesji do Unii Europejskiej*, [w:] *Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych „Europa bez granic – nowe wyzwania”*, red. D. Ilnicki, K. Janc, Wrocław, s. 27–36

Spatial migration patterns in Polish cities and municipalities at the turn of the 21st century

Abstract

Total permanent migration in Poland at the turn of the 21st century was influenced by the political and economic events (economic transformation and the change of the political system in 1989, and accession to the European Union). Among the types of international migration, temporary emigration prevailed. Emigrants were usually aged between 18 and 39, and came mostly from urban areas. Until the year 2000, the prevailing direction in internal migration was the movement from rural to urban areas, and since then, a reversal of this trend has been observed. Positive net migration was recorded mainly in the suburbs of large cities

and suburban municipalities. As a result of this trend, suburbanization and metropolization processes intensified in Poland. On the other hand, agricultural and peripheral areas, as well as smaller towns, have begun to lose their importance and are often characterized by a negative migration balance, as opposed to the suburban areas of the biggest cities in Poland.

mgr Dariusz Nowotnik
Uniwersytet Pedagogiczny
im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
Instytut Geografii
e-mail: orangehills@interia.pl